

УДК 330

М. Д. ВЕДЕРНИКОВ
Хмельницький національний університет

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМКИ РЕГУЛЮВАННЯ

Висвітлено особливості формування ринку праці України. Розглянуто основні тенденції розвитку та напрями його регулювання.

The article is devoted to the peculiarities of the formation of the employment market of Ukraine. It examines the main tendencies of its development and the direction of its regulation.

Ключові слова: ринок праці, зайнятість, державне регулювання.

Постановка проблеми. Одним із найсуттєвіших і найдинамічніших ринків є ринок праці, система економічних механізмів, норм та інститутів, що забезпечують відтворення робочої сили і використання праці. В умовах становлення вітчизняного ринку праці великого значення набувають дослідження притаманних йому основних тенденцій, які дають змогу спрогнозувати майбутню ситуацію та являються підґрунтям для розробки та впровадження заходів щодо регулювання ситуації на ринку праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження з окресленої тематики здійснювали такі провідні українські вчені як Д. Богиня, І. Бондар, В. Васильченко, О. Грішнова, А. Колот, В. Книш, Ю. Краснов, В. Куценко, Е. Лібанова, А. Мельник, О. Моргулець, В. Онікієнко, І. Петрова, В. Петюха, В. Приймак, М. Семикіна, М. Чумаченко інші вчені. Проблеми зайнятості та ринку праці широко висвітлені і у працях закордонних вчених: Р. Еренберга, В. Іноземцева, Д. Рікардо, А. Пігу, Дж. Пері, Дж. Хікса та інших. Однак праці містять результати досліджень в умовах докризової економіки. Зміна економічної ситуації вимагає перегляду окремих положень та підходів, адаптації їх до нових умов, що склалися та прогнозуються надалі.

Метою статті є формування цілісного уявлення про особливості формування та розвитку ринку праці в Україні, а також розгляд основних напрямків регулювання.

Виклад основного матеріалу. Ринок праці це – суспільно-економічна форма руху трудових ресурсів. Як економічна категорія ринок праці предявляє собою систему виробничих відносин між робітниками, підприємцями і державою, по-перше, з приводу обміну індивідуальної здібності до праці на фонд засобів, необхідних для відтворення робочої сили, та, по-друге, з приводу розміщення робітників в системі суспільного розподілу праці у відповідності до законів товарного виробництва та обороту.

Ринок праці не може розглядатися ізольовано, у відриві від типу економічної системи, тобто сукупності всіх економічних процесів і явищ, що відбуваються у суспільстві на основі діючих майнових відносин і організаційних форм [1, с. 234].

Становлення повноцінного ринку праці – одна з найважливіших ланок у розвинутій ринковій економіці, що передбачає надання права кожній людині на вільний продаж своєї праці за власним бажанням і вибором на засадах трудового найму. Такий вибір визначається суспільними потребами та індивідуальними можливостями. Становлення і розвиток ринку праці України проходив під знаком необхідності адаптації до економічної ситуації, яка характеризувалася, насамперед, спадом виробництва, значною фінансовою розбалансованістю економіки, недостатньою динамічністю заходів щодо реформування господарського механізму.

Формування та розвиток ринку праці України, на сучасному етапі відбувається під впливом певних особливостей: по-перше, йдеться передусім про нестачу робочих місць та високу частку робочих місць з небезпечними умовами праці та низькими вимогами до якості робочої сили, що є результатом не тільки низьких інвестицій, а насамперед нераціональної їхньої спрямованості, відсутності чіткої програми інвестиційної діяльності; по-друге, якість пропозиції робочої сили часто не відповідає сучасним вимогам щодо її професійно-освітньої підготовки, трудової та виконавчої дисципліни, мобільності та економічної активності в цілому; по-третє, водночас нераціональною є галузева структура зайнятості; по-четверте, безумовною проблемою ринку праці, наслідки якої виходять далеко за його межі, є низький середній рівень заробітків і відповідно низька питома вага витрат на робочу силу у собівартості виробництва та оплати праці найманих працівників у ВВП, надмірна міжгалузева і низька міжпосадова диференціація заробітної плати, передусім у бюджетній сфері [2, с. 175-176].

Процес становлення ринку праці в Україні супроводжується посиленням його сегментації. В соціально-економічній структурі працездатного населення відбуваються суттєві зрушення, які трансформують практично однорідну всезагальну зайнятість дореформеного періоду в сегментований ринок праці. Кожний сегмент як зайнятого, так і незайнятого населення відрізняється специфікою свого

соціального статусу, економічною поведінкою, гарантіями зайнятості, рівнем та стабільністю доходів, конкурентоспроможністю та захищеністю ринку праці. В посиленні сегментації ринку праці на сучасному етапі беруть участь різні фактори, зокрема структурні зміни в економіці, поява альтернативних форм господарювання і власності, спад виробництва і зниження життєвих стандартів українців. Наслідком дій цих факторів стало значне розшарування населення, загострення проблеми безробіття, зубожіння певних соціальних верств [1, с. 237].

Безумовною проблемою ринку праці, наслідки якої виходять далеко за його межі, є низький середній рівень заробітків і, відповідно, низька питома вага витрат на робочу силу у собівартості виробництва та оплати праці найманих працівників у ВВП, надмірна міжгалузева і низька міжпосадова диференціація заробітної плати, передусім у бюджетній сфері [1, с. 176].

Попит на українському ринку праці у 2010 році виріс на 8,9% порівняно з аналогічним рівнем минулого 2009 року. Найбільше, за даними січневого номеру газети „От и до”, на роботу потрібні робітники, менеджери, продавці та загальні спеціалісти, далі у списку йдуть офіціанти, бармени, харчовики та інші торгові представники, а от сучасні зарплати душу не гріють. Так, якщо раніше секретар міг отримати за місяць заробітну плату у розмірі понад 1500 грн, то зараз вже вона становить на 500 грн менше, тобто 1000 грн і сюди входять обов'язки офіс-менеджера та працівника по кадрам та інші. Криза досить сильно змінила мислення роботодавців [1, с. 237].

Зросли сьогодні й вимоги до потенційних робітників. Якщо раніше досвід роботи новоспеченого працівника мав складати кілька років, то вже сьогодні – від чотирьох. Законодавча та виконавча влади мають якнайшвидше створити передумови розв'язання зазначених проблем, сприяти якнайповнішому використанню трудового потенціалу суспільства. Актуальність цього посилюється в зв'язку із неминучим скороченням у найближчій перспективі чисельності населення працездатного віку та його старінням.

Прогнози розвитку ринку праці мають стати невід'ємною складовою всіх стратегічних документів, програм розвитку всіх без винятку галузей економіки та регіонів і територіальних одиниць. Необхідно розв'язати існуючі суперечності між Законом про зайнятість, Кодексом законів про працю, результатами реформи аграрного сектору, зокрема розпаювання землі. Створення нових робочих місць через чітко спрямовані інвестиції має стати рушійною силою розвитку визначених галузей та регіонів. Пріоритети створення нових робочих місць обумовлюють основні напрями розвитку національного та регіональних економічних комплексів, спеціалізацію окремих регіональних структур і, через попит на робочу силу, розвиток ринку освітніх послуг. Реформування оплати праці має не лише забезпечити належний рівень життя, але й стимулювати населення до активної поведінки на ринку праці, до ефективної трудової діяльності [3, с. 88].

Пріоритетними напрямками реформування українського ринку праці є вдосконалення системи оплати праці, розширення можливостей отримання населенням офіційних основних і додаткових доходів, соціальна підтримка окремих груп; підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили; сприяння ефективним і доцільним переміщенням працездатного населення; запобігання зростанню безробіття через створення робочих місць за рахунок різних джерел фінансування, впровадження механізмів звільнення і перерозподілу зайнятих, реструктуризації економіки і піднесення вітчизняного виробництва.

Подальші дослідження у зазначеному напрямі доречно спрямовувати не лише на оптимізацію ринкових пропорцій в сфері взаємодії попиту та пропозиції робочої сили, а й на соціальну адаптацію, урахування суб'єктивних факторів поведінки як роботодавців, так і найманих працівників [3, с. 89].

Висновки і перспективи подальших досліджень. З метою подолання регіональних диспропорцій на ринку праці та забезпечення економічного розвитку, доцільно запровадити посилене державне регулювання за такими напрямками:

- збільшення фінансових надходжень до служб зайнятості несприятливих регіонів за рахунок державного перерозподілу всіх коштів, отриманих у регіонах залежно від потреб кожного з них;
- розширення сфери застосування праці за рахунок створення нових робочих місць через встановлення сприятливого інвестиційного режиму для підприємств, на яких створюються нові робочі місця, надання державної підтримки сільськогосподарським виробникам, підприємствам у депресивних регіонах;
- удосконалення механізму формування, розміщення та виконання державного замовлення на підготовку фахівців, науково-педагогічних і робітничих кадрів на основі даних про стан регіональних ринків праці;
- запровадження системної взаємодії роботодавців і професійно-технічних навчальних закладів шляхом активізації участі роботодавців у створенні сучасної навчально-виробничої бази;
- розробка та впровадження програм покращення демографічної ситуації в регіонах шляхом фінансової підтримки найбільш вразливих верств населення;

Впровадження цих заходів дозволить підвищити якість національної робочої сили, подолати регіональні диспропорції на ринку праці в Україні та істотно підвищити попит на робочу силу.

Література

1. Яковенко Р.В. Прикладні проблеми ринку праці України / Р.В. Яковенко, А.С. Пугаченко //

Наукові праці КНТУ. Економічні науки, вип. 17 – Кіровоград: КНТУ, 2010 – С. 234-239.

2. Гринкевич С.С. Формування і розвиток ринку праці в Україні, напрми його регулювання / С.С. Гринкевич, О.І. Кавуза // Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУУ. – 2006, вип. 16.3. – С. 175-180.

3. Левчук Ю. С., Аналіз стану і основні тенденції розвитку ринку праці України / Ю. С. Левчук // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 4(8). – С. 87-92.

Надійшла 12.10.2010

УДК 631.15:330.341.1

А. А. ВЫСОЦКАЯ

Луганский национальный аграрный университет

ИННОВАЦИОННЫЙ АСПЕКТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АГРАРНОГО РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ В МЕЖДУНАРОДНОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО

У статті проведений аналіз проблем інноваційного розвитку національного аграрного сектора і визначені шляхи їх подолання в контексті світових інноваційних трансформацій.

In the article the analysis of problems of innovative development of national agrarian sector is conducted and the ways of their overcoming are certain in the context of world innovative transformations.

Ключові слова: ресурсний потенціал, інноваційна діяльність, інтеграція, продовольча безпека, фінансування.

Постановка проблеми. Глобализация мировой экономики и интеграция Украины во Всемирную торговую организацию (ВТО) требуют перехода отечественного аграрного производства на качественно новый уровень хозяйствования. Одной из первоочередных задач аграрной сферы является обеспечение эффективности использования ресурсного потенциала и повышение конкурентоспособности отечественных аграрных предприятий. В свою очередь, повысить конкурентоспособность украинской сельскохозяйственной продукции невозможно без внедрения инноваций. Только с помощью инновационного развития можно быстро и эффективно трансформировать сельскохозяйственное производство, стимулировать малое и среднее предпринимательство и одновременно обеспечить выход на мировой уровень, что чрезвычайно важно для нашего государства с его огромным аграрным потенциалом.

Анализ исследований и публикаций. Проблемам инновационного развития аграрного сектора экономики учёными-аграрниками всегда уделялось много внимания. Данной тематике посвящены научные труды С.А. Володина, П.А. Лайко, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, М.Я. Демьяненко, М.Х. Корецкого, Куласц М.М., О.И. Дация, В.С. Шебанина и многих других. Однако разработка механизма инновационных преобразований требует дальнейших исследований, направленных на эффективное использование аграрного ресурсного потенциала в условиях интеграции Украины в международное экономическое пространство.

Формирование цели статьи. Исходя из этого, целью статьи является анализ проблем инновационного развития национального аграрного сектора и определение путей их преодоления в контексте мировых инновационных трансформаций.

Основной материал исследования. Интеграция Украины в международное экономическое пространство требует высокого уровня развития аграрного сектора, для реализации этого наша страна обладает огромным ресурсным потенциалом. Во-первых, Украина относится к числу наибольших по территории государств Европейского континента, имеет достаточно благоприятные климатические условия для производства большинства сельскохозяйственных культур. Верхний слой грунта представлен различными типами высокопродуктивных чернозёмов, которые занимают 44% общей площади (или 6,7% мировых запасов). Кроме того, наша страна располагает не только прекрасным природным потенциалом, но и с учётом человеческого фактора, мощным научным, образовательным и кадровым потенциалами [1, с. 3]. В подтверждение потенциальных возможностей нашей страны в аграрном секторе свидетельствуют данные таблицы 1, где приведены показатели производства основных видов сельскохозяйственной продукции в 90-х годах прошлого столетия в некоторых странах Европы [2, с. 122].

Таблица 1

Производство основных видов сельскохозяйственной продукции на душу населения, кг

Продукция	Великобритания	Италия	Франция	Украина	Место
Зерно и зернобобовые	405	295	1058	1033	2
Картофель	121	42	85	378	1
Мясо	66	63	112	86	2
Молоко	262	204	519	469	2
Сахар	22	28	67	118,6	1
Масло	2,5	1,3	9,2	8,5	2